

Op bezoek bij de enige professionele fijnscheenwerkster van Nederland

Alle moderne kunststoffen ten spijt, Nederland wil design van natuurlijke materialen als hout, wol en steen. En als het aan Esmé Hofman ligt, binnenkort ook van wilgentenen. Als enige in Nederland beheerst zij het ambacht van het fijnscheenwerk, een eeuwenoude vlechttechniek.

Tekst **Merel van der Lande** Fotografie **Sacha van Schalkwijk**

Lange tenen, dunne schenen

Er stopt net een bestelbusje vol met wilgentenen voor de boerderij van fijnscheenwerkster Esmé Hofman. Snel worden de takkenbossen uitgeladen en naar de voormalige hooizolder gebracht, waar Esmé haar atelier heeft. Als de deur naar de zolder open gaat, schiet een geschrokken kat met opgeheven staart onder de stellingkast met houtmallen. Aan de houten dakspanten hangen door Esmé gevlochten manden, lampen en tassen. En ook de vazen, stoelen en poppenhuisattributen zijn van haar hand. Esmé zet de takken in een hoek en pakt dan een tweeënhalve meter lange wilgenteen, zet het kloofhoutje ertegenaan en splijt de twijg behendig in vieren. Met de hand schaافت ze de vier delen millimeter voor millimeter tot flinterdunne schenen. Ze neemt plaats op de kruk bij de houten mal, waarop al bijna een heel mandje is verschenen. Dan doopt ze haar vingers in een kommetje water en maakt de scheen nat.

Luxe sierwerk

Fijnscheenwerk is een van oorsprong Aziatische vlechttechniek die waarschijnlijk in de tijd van de Verenigde Oost-Indische Compagnie naar Europa is gekomen. Het vlechtwerk is al te zien op schilderijen van Hollandse meesters als Johannes Vermeer, Joachim Beuckelaer en Pieter de Hooch. In de 16e eeuw nam de vraag naar alle soorten vlechtwerk in heel Europa toe vanwege het sterke en duurzame karakter van het materiaal. Omdat rotan in Europa niet voorhanden was, werden wilgentenen gebruikt. Ook in Nederland werd veel gevlochten. Maar zo populair als het grovere vlechtwerk was, zo weinig interesse hadden wij Hollanders in fijnscheenwerk. Dit in tegenstelling tot landen als Duitsland, Frankrijk en België, waar het luxe sierwerk met zijn tierlantijnen gretig aftrek vond. Toch konden ook daar alleen de rijken zich het arbeidsintensieve en daardoor kostbare fijnscheenwerk veroorloven.

Mijn opleiding duurde drie jaar en bestond uit vlechten, vlechten

Welgestelde families lieten het interieur van hun koets met het vlechtwerk bekleden, kochten poppenhuizen die geheel waren gemaakt van fijn gevlochten wilgentenen en gaven hun dienstmeisjes dure mandjes mee. Na de Tweede Wereldoorlog raakten gevlochten producten uit de gratie doordat er goedkopere alternatieven als karton, plastic en hout op de markt kwamen. En wie toch nog vlechtwerk wilde hebben, nam het goedkope spul uit Azië.

Oefening baart kunst

Esmé legt de laatste hand aan het mandje op de mal. Van dichtbij is goed te zien hoe fijn het vlechtwerk is. “Dat vind ik zo mooi aan fijnscheenwerk”, zegt Esmé enthousiast. “Alles klopt en de vorm is superstrak doordat je veel staken gebruikt. Bij goedkoper vlechtwerk zie je aan de vorm en de afstand tussen de staken dat er concessies zijn gedaan.” De keerzijde is dat de techniek erg arbeidsintensief is. “Mijn werk begint met een ontwerp, een tekening. Daarvan laat ik bij de houtdraaier een houten mal maken. Bij fijnscheenwerk kun je niet zonder mal, omdat het vlechtwerk letterlijk te fijn is. Voordat ik begin met kloven en schaven, reken ik zo exact mogelijk uit hoeveel schenen ik nodig heb. Ik ben zo vier uur aan het rekenen, maar als ik te veel schaaf kost het nog meer tijd. Pas dan ga ik

vlechten. Met dit mandje van zo'n 30cm ben ik 250 uur bezig geweest, terwijl het aan materialen hooguit € 5,- heeft gekost. Daarom is fijnscheenwerk moeilijk te verkopen.”

Hoewel leven van het ambacht onmogelijk leek, wilde Esmé er toch haar beroep van maken. Ze stortte zich volledig op de techniek van het fijnscheenwerken. “Op mijn drieëntwintigste volgde ik een vijfdaagse cursus mandenmaken in Rotterdam. Op de derde dag was ik verkocht. Ik stopte met mijn studie kunst, cultuur en educatie en begon in de schuur van mijn ouders een beetje te rommelen. Al snel kwam ik erachter dat vlechten een vak is dat je op school moet leren. In heel Europa bleken er slechts twee vakopleidingen te bestaan, één in Duitsland en één in Frankrijk. Mij sprak het fijne Duitse vlechtwerk meer aan dan het grove Franse en dus vertrok ik naar Lichtenfels om daar het vak te leren. De opleiding duurde drie jaar en bestond uit vlechten, vlechten en nog eens vlechten. Vijf dagen per week. Oefening baart kunst was het motto. Tijdens de opleiding richtte ik mij vooral op het fijnscheenwerk. Daarbij had ik het geluk dat de docent die het vak onderwees met pensioen wilde. Hij was daardoor extra gemotiveerd om zijn kennis over te dragen en uiteindelijk ben ik een jaar extra gebleven om echt alle kneepjes van het fijnscheenwerken onder de knie te krijgen.”

en nog eens vlechten. Vijf dagen per week'

Eigenwijs en sterk

Ruim tien jaar later geeft Esmé zelf workshops en demonstraties en helpt ze studenten van de Design Academy in Eindhoven met projecten waarbij fjinscheenwerk en ander vlechtwerk komt kijken. "Wat erg leuk is aan het geven van workshops is dat je aan de manden die mensen maken kunt zien wat voor persoonlijkheid iemand heeft. Introverte mensen maken vaak een klein, strak mandje, terwijl mensen met een open karakter juist grote, wijd uitlopende manden maken." Het liefst is de fjinscheenwerkster aan het werk in haar eigen atelier. "Vlechten is voor mij pure ontspanning. Door de herhaling van de handelingen en het werken met natuurlijke materialen kom ik echt tot rust. Wat ik het leukst vind om te maken? Een tas. Daarmee kan ik lekker variëren en het is een leuke accessoire." Behalve tassen maakt Esmé manden, lampen, vazen en urnen, maar ook miniatuur vlechtwerk voor poppenhuizen, replica's van oude voorwerpen en ontwerpen van kunstenaars. Het materiaal voor haar producten haalt ze nog altijd uit Duitsland. "Dat is puur omdat ik het hout mooier vind. Nederlandse wilgentenen zijn kort en slank, terwijl ik voor fjinscheenwerk juist lange dikke tenen wil hebben. Ik gebruik het witte hout van de *Salix Americana*, een wilgensoort met weinig kernhout en een mooie glans." Esmés passie voor wilgen blijkt pas echt

uit het feit dat ze haar dochter de naam *Salix*, de botanische naam voor wilg, gaf. "Ik vind het een geweldige boom; hij is eigenwijs en supersterk, net als mijn dochter."

Moderne kunst

Esmé is in Nederland de enige die het fjinscheenwerken nog professioneel beoefent. Toch ziet ze de toekomst van het ambacht rooskleurig. "Het lijkt me fantastisch als ik de techniek kan doorgeven aan iemand die er net als ik helemaal door gegrepen is. Maar ik ga sowieso alles wat ik weet opschrijven. De opleiding die ik heb gehad, bestaat niet meer en zo kan ik die kennis toch bewaren." Volgens Esmé heeft fjinscheenwerk in de toekomst de meeste kans als moderne kunst of design. "In feite is dat niet anders dan vijf eeuwen geleden. Fjinscheenwerk is en blijft sierwerk, omdat het kostbaar is." Met haar eigentijdse en strakke lampen, tassen en vazen laat Esmé in ieder geval zien dat vlechtwerk absoluut niet tuttig hoeft te zijn. "Fjinscheenwerk doet niet onder voor design van moderne kunststoffen." ❏

Meer weten? Tel. 0521-383051 of www.esmehofman.nl.